

Dr Monika Baer
Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej
Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych
Uniwersytet Wrocławski

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko

Monika Baer

2. Stopnie naukowe

1995: stopień **magistra etnologii**, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Wydział Historyczny, **Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu**

Tytuł pracy magisterskiej: *Krytyka feministyczna w antropologii. Szkic na podstawie wybranej literatury* (Promotor: Prof. Michał Buchowski)

2000: stopień **Doktorin der Philosophie (Dr. phil.)**, Lehrstuhl für Vergleichende Kultur- und Sozialanthropologie, Kulturwissenschaftliche Fakultät, **Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder)**

Tytuł rozprawy doktorskiej: *Women's Spaces. Class, Gender and the Club. An Anthropological Study of the Transitional Process in Poland* (Promotor: Prof. Werner Schiffauer)

Nostryfikacja: 13.11.2000 r., Wydział Historyczny, **Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu**, uznany za równorzędny ze stopniem naukowym **doktora nauk humanistycznych w zakresie etnologii** w Rzeczypospolitej Polskiej

3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych

Od 01.12.2000 r. **adiunkt** w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, **Uniwersytet Wrocławski**

4. Osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Monika Baer, *Między nauką a aktywizmem. O polityczności, płci i antropologii*, Wrocław, Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego, 2014, 285 s.

Wpisując się w perspektywę „etnografii etnografii”, książka *Między nauką a aktywizmem. O polityczności, płci i antropologii* ukazuje jak zmienne i uwarunkowane znaczenia polityczności, płci/seksualności i antropologii, w tym przekonania dotyczące istoty dyscyplinarnej *praxis*, kształtowały postrzeganie relacji między nauką a aktywizmem od końca XIX wieku do dziś, przede wszystkim w kontekście tradycji anglojęzycznych. Celem publikacji jest (re)konstrukcja genealogii (w sensie Foucaultowskim) takiego

rozumienia powyższych pojęć, które dziś są mi najbliższe. Kreśląc wizję aktywizmu i nauki, polityczności i antropologii, tak by ich związki nie musiały pozostawać antytetyczne, skupiam się przede wszystkim na rezultatach interakcji w polu ukonstytuowanym przez formację teorii antropologicznej i feminizmu akademickiego. W związku z tym interesującą mnie problematykę ujmuję w dużej mierze przez pryzmat płci/seksualności. W świetle toczącej się w Polsce co najmniej od dekady dyskusji na temat społecznego zaangażowania antropologii, zaproponowana analiza ma dostarczyć narzędzi przydatnych do minimalizacji „dyskursywnych luk” (pojawiających się gdy brak idiomów umożliwiających myślenie o zaistniałej sytuacji) i „dyskursywnych ryzyk” (które są efektem skłonności do myślenia w dostępnych idiomach, nawet jeśli nie są one odpowiednie) cechujących przynajmniej niektóre wątki polskiej debaty.

Ze względu na fakt, iż specyficzne trendy ujawniające się w powyższych dyskusjach stanowią w sensie logicznym punkt wyjścia moich rozważań, książkę rozpoczynam od przedstawienia tego właśnie kontekstu. Chociaż autorzy i autorki usytuowani przeze mnie w roli oponentów odwołują się do różnych przesłanek, punktem wspólnym ich wypowiedzi jest stanowisko lokujące aktywizm i polityczność poza przestrzenią nauki i antropologii. W ramach analizowanych dyskursów zaangażowanie społeczne jest konstruowane jako jednolite tło, wobec którego dystans pozwala uprawomocnić własną perspektywę teoretyczno-metodologiczną, a w konsekwencji – specyficzną tożsamość naukową w polu akademii. W podobny sposób traktowany jest uznawany za najczystsza emanację aktywizmu i polityczności feminizm. Ponieważ w omawianych dyskursach płęć/seksualność ulegają naturalizacji i są zwykle pojmowane jako zrozumiałe same przez się kategorie opisowe, rozumienie feminizmu określa teoria genderowego punktu widzenia (*gender standpoint theory*), czyniąc z niego kierowany przeciwko „mężczyznom” projekt polityczny „o kobietach dla kobiet”. Postrzegane jako przynależne do całkowicie odmiennego uniwersum epistemologicznego, perspektywy feministyczne są ujmowane jako poglądy polityczne czy narracje kulturowe, a w związku z tym nie mają szans stać się rzeczywistymi partnerkami antropologicznego polilogu.

Zakładając, iż warunkiem produktywnej komunikacji w przestrzeniach akademickich jest świadomość, jakie założenia teoretyczno-metodologiczne faktycznie stanowią przesłanki rozumowania oponentów, w kolejnych rozdziałach analizuję historię idei – w istocie wielowątkowe, sfragmentaryzowane, pełne rozbieżności, ale i przecięć procesy – które problematyzują sposoby argumentacji dominujące w przywołanych debatach polskich.

Swój wywód rozpoczynam od ukazania początków społecznego zaangażowania antropologii. Mimo iż zwykle wiązane jest ono z rozwojem antropologii krytycznej i feministycznej w latach siedemdziesiątych XX wieku, stanowiło ważny wymiar konstytuowania się dyscypliny zarówno w Wielkiej Brytanii, jak i w Stanach Zjednoczonych jeszcze w XIX wieku. W tym drugim przypadku uwagę zwracają (nieobecne w kontekście brytyjskim) związki pomiędzy antropologią a feminizmem „pierwszej fali”. Te wczesne formy „zaangażowania”, także w kontekście studiów płci/seksualności, nie wykraczały oczywiście poza logikę swoich czasów. Jednak w następnych dekadach przyniosły refleksję krytyczną, która w pewnym stopniu powielala ówczesne, osadzone w doktrynie relatywizmu kulturowego założenia teoretyczne antropologii, ale też proponowała podejścia wyprzedzające epokę. Przykładów dostarczają należące do gatunku „etnografii kobiet” prace z lat trzydziestych i czterdziestych XX wieku, zrywające ze scjentystycznym modelem dyscypliny.

Niemniej rzeczywiste przesunięcie ku zaangażowaniu pojawiło się na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku wraz ze „zwrotem politycznym” antropologii. Wiązał się on z odejściem od dominującego w okresie powojennym rozumienia relatywizmu, krejącego niewspółmierne, odległe przestrzennie i czasowo „kultury” oraz podjęciem

problematyki odpowiedzialności etycznej antropologów. Poszukując odpowiednich narzędzi pozwalających zerwać z wizją nauki jako przestrzeni wolnej od wartości, część badaczy i badaczek zwróciła się ku różnym wersjom teorii Marksowskich. Nie odrzucając kategorii „obiektywności”, próbowali ją na wiele sposobów redefiniować. Łącząc problematykę nauki i polityczności, antropologia krytyczna skupiała się jednak początkowo przede wszystkim na opresyjnym charakterze kapitalizmu i/lub (neo)kolonializmu, pomijając kwestie dotyczące płci/seksualności. W latach siedemdziesiątych XX wieku zmianę w tym zakresie przyniosła antropologia kobiet, której rozwój był skutkiem implementacji teorii wniesionych przez akademicki feminizm „drugiej fali”.

Nawiązując do paradygmatu antropologii wyzwolenia, badaczki inspirowane feminizmem zakładały, iż ogląd „z dołu” dostarcza bardziej obiektywnej wizji rzeczywistości niż ogląd „z góry”. W tym kontekście podmiot poznawczy – „kobiety” – traktowano jako kategorię uniwersalną, przekraczającą różnice. Opierając się na koncepcji systemu *sex/gender* oraz teorii genderowego punktu widzenia, antropolożki proponowały ramy teoretyczne, które z jednej strony włączały kwestie dotyczące kobiet do ogólnych teorii społeczeństwa czy kultury, a z drugiej, wyjaśniały źródła męskiej dominacji i wskazywały potencjalne strategie walki o wyzwolenie. Analiza naukowa miała tu stanowić wsparcie dla aktywizmu. W związku z tym, poza nurtami Marksowskimi, antropologia feministyczna tego okresu nie kwestionowała podstawowych założeń dyscypliny, co z kolei wiązało się z brakiem wrażliwości na jej inne uwikłania ideologiczne niż te, wynikające z androcentryzmu. Jednak zróżnicowanie podejść analitycznych i politycznych, połączone z koniecznością nieustannego balansowania pomiędzy uniwersalizmem ówczesnych teorii feministycznych a partykularyzmem stanowiącego przedmiot badań antropologii życia codziennego, doprowadziło relatywnie szybko do problematyzacji przesłanek antropologii kobiet i rozwoju od lat osiemdziesiątych XX wieku antropologii płci i seksualności.

Głosy krytykujące pojmowanie „kobiet” jako zrozumiałej samej przez się kategorii politycznej i analitycznej pojawiały się w antropologii już na początku lat siedemdziesiątych, przede wszystkim w ramach tradycji Marksowskich. Jednak dopiero połączenie tych ostatnich z inspiracjami myślą Maxa Webera przyniosło na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku nowe podejścia związane z teorią praktyki. Zorientowane diachronicznie analizy procesualności życia społecznego ujawniały słabości epistemologiczne i metodologiczne teorii feministycznych „drugiej fali”, a także ich odzwierciedleń w *praxis* antropologicznej. Odwołując się do szczegółu etnograficznego, antropologowie i antropolożki zaczęli ukazywać złożoność doświadczenia związanego z płcią/seksualnością jako efektu wzajemnego oddziaływania sytuacji, kontekstu i znaczenia. Podczas gdy część publikacji usunęła z centrum swoich zainteresowań „kobiety”, skupiając się na analizie relacji pomiędzy płciami; inne nadal opowiadały o kobietach, jednak nie w sensie uniwersalnym, ale poprzez partykularne „historie życia”.

Trendy definiujące w latach osiemdziesiątych XX wieku antropologiczne studia płci i seksualności korespondowały z perspektywami akademickiego feminizmu „trzeciej fali”, gdzie teorię genderowego punktu widzenia zastępowały teorie wielorakiej świadomości i usytuowania. Prace antropologów i antropolożek wskazywały, że każda inicjatywa polityczna musi brać pod uwagę zróżnicowanie systemów społecznych, które kształtują jednostki, a w konsekwencji ich potrzeby, zdolności i możliwości działania. Jednak mimo iż wkład analiz antropologicznych w przedsięwzięcia feministyczne definiowano przede wszystkim w kategoriach problematyzacji leżących u ich podstaw przesłanek, w praktyce często nie zrywano z esencjalizującymi sposobami myślenia, ponieważ wielu badaczy i wiele badaczek nadal akceptowało logikę systemu *sex/gender*. Narzędzi koniecznych do zmian w tym zakresie dostarczył tzw. zwrot postmodernistyczny, który pojawił się w antropologii niejako równoległe do nurtów powiązanych z teorią praktyki.

Choć niewątpliwie inspiracji „zwrotu postmodernistycznego” należy szukać również w perspektywach konstytuujących „zwrot polityczny” dyscypliny, w późnych latach osiemdziesiątych i wczesnych latach dziewięćdziesiątych XX wieku relacje pomiędzy tzw. antropologią postmodernistyczną a antropologią krytyczną czy feministyczną miały napięty charakter. Na zaistniałą sytuację można spojrzeć przez pryzmat walk symbolicznych o władzę nad dyskursem dyscyplinarnym celem uprawomocnienie własnego stanowiska analitycznego. Podczas gdy frakcję „postmodernistyczną” oskarżano o brak moralnego centrum, czego efektem miała być koncentracja na wolnej grze znaczeń przy pomijaniu ich uwarunkowań społeczno-politycznych, obozowi „krytycznemu”, a przede wszystkim „feministycznemu” zarzucano esencjalizację podmiotów politycznych i brak refleksji nad specyfiką własnego usytuowania.

Jednak ze względu na fakt, iż powyższe oskarżenia nie znajdowały w pełni pokrycia w rzeczywistości, antropologiczne spotkania postmodernistyczno-feministyczne zaowocowały też konstruktywnymi projektami łączenia „postmodernistycznej” problematyki przedstawiania z „feministyczną” problematyką polityczności. Ponieważ koniunkcja feminizmu, postmodernizmu i antropologii rodzi pytania, na które nie zawsze umie udzielić odpowiedzi, sprowokowała część badaczy i badaczek do wyjścia poza dotychczasowe antropologiczne „normy i formy”, również w kontekście percepcji związków pomiędzy nauką a aktywizmem. Zrywając z logiką systemu *sex/gender* umożliwiła ujmowanie praktyki politycznej jako wynegocjowanej strategii, przemieszczającej się pomiędzy zaangażowaniem a jego krytyczną analizą. W szerszym sensie stała się przyczynkiem różnorodnych koncepcji łączenia polityczności, płci/seksualności i antropologii stanowiących istotny aspekt „zwrotu etycznego” dyscypliny.

Ponieważ toczące się od ponad dwóch dekad dyskusje na temat powiązanych kwestii polityki, aktywizmu, zaangażowania, moralności czy ideologii dotyczą bardzo wielu problemów zarówno w sensie teoretycznym, jak i praktycznym, wyczerpujące omówienie „zwrotu etycznego” na łamach referowanej książki nie jest praktycznie możliwe. Starając się wskazać najważniejsze przejawy „dyskursywnej eksplozji” zogniskowanej wokół pojęcia „etyki”, która cechuje anglojęzyczną antropologię od lat dziewięćdziesiątych XX wieku, skupiam się przede wszystkim na argumentacji istotnej dla destabilizacji koncepcji obecnych w przywołanych wcześniej wątkach polskiej antropologii. W tym kontekście pokazuję takie sposoby rozumienia płci/seksualności oraz polityczności, które umożliwiają spojrzenie na naukę przez pryzmat aktywizmu i *vice versa*. Aby zerwać z promowaną w ramach „esencjalizmu humanistycznego” uniwersalistycznie rozumianą etyką, nie można zakładać, że pojęcia nazywają istniejące wcześniej byty i relacje. Z jednej strony należy więc analizować strategie wytwarzania i podtrzymywania specyficznych ujęć płci/seksualność w naukowych i aktywistycznych aktach reprezentacji. Z drugiej strony, trzeba badać sposoby przeżywania płci/seksualności w codziennych praktykach podmiotowości i relacjach społecznych operujących interseksjonalnością, inkluzją i różnicą. W związku z tym to przede wszystkim ugruntowana teoretycznie, refleksyjna etnografia, pozwalająca na szczegółowy wgląd w złożoność każdej sytuacji jest traktowana w przywoływanych debatach jako narzędzie świadomego i skutecznego rzecznictwa.

Podzielając w dużym stopniu powyższe przekonanie, uważam też, że pod pewnymi względami jest ono jednak problematyczne. Zaprezentowana w książce analiza uzmysławia, iż każda próba udzielenia ostatecznej odpowiedzi na pytania o znaczenia (i powiązane z nimi działania) polityczności, płci/seksualności i antropologii rodzi jedynie kolejne pytania. W tym świetle również teza głosząca, iż to „krytyczny empiryzm” jest najlepszą możliwą formą społecznego zaangażowania w teraźniejszość, musi budzić wątpliwości. Aby wyjść poza tę powszechną dziś w antropologicznych dyskusjach o nauce i aktywizmie konkluzję proponuję podejście proklamujące „oczywistość niepewności”. W tym celu sięgam

do skrzynki z narzędziami zawierającej elementy „antropologii współczesnego” Paula Rabinowa, „paraetnografii” George’a E. Marcusa oraz „etnografii w późnym industrializmie” Kim Fortun. Za najważniejsze w tym kontekście uważam osadzone w temporalności niewczesnego pojęcie problematyzacji, ideę epistemicznych partnerów funkcjonujących w ramach kolaboratywnych imaginariów czy ustrojstw oraz koncepcję etnografii jako eksperymentalnego systemu opartego na „pracowaniu różnicą”. Uznając istnienie rozmaitych form rzeczywistych doświadczeń przemocy, marginalizacji czy niesprawiedliwości, jednocześnie zakładam, iż zaangażowaniu społecznemu antropologii musi towarzyszyć zaangażowanie w naukę, co wymaga zachowania krytycznego dystansu. W związku z tym polityczność dyscypliny rozumiem przede wszystkim jako intelektualny wgląd, który odmawia bezproblemowości jakimkolwiek przekonaniom pojawiającym się i w sferze nauki, i aktywizmu.

Przesłanki te traktuję również jako źródło inspiracji dla wypracowania platformy bardziej efektywnej komunikacji w polskiej antropologii. Uważam bowiem, iż to właśnie odmiennosc poszczególnych stanowisk w debacie stanowiącej logiczny punkt wyjścia niniejszej książki może być szczególnie produktywna. Prokurując nieustanną różnicę zdań, uczestniczki i uczestnicy wskazują ograniczenia poszczególnych punktów widzenia. Wyłaniająca się z tej praktyki konwersacyjnej wspólnota, którą łączy rozumiany w sposób Herzfeldowski krytycyzm, czyni z antropologii projekt niedomknięty – przestrzeń nieustannego zmagania się z wątpliwościami, ale otwartą dla wszystkich.

5. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Mimo wykształcenia etnologicznego, podejmowane przeze mnie zagadnienia od samego początku rozwoju zawodowego wymagały przekraczania konwencjonalnie rozumianych ram dyscyplinarnych i zmuszały do nieustannej weryfikacji i dynamicznych przekształceń podejść analitycznych. Przedstawiona w książce *Między nauką a aktywizmem. O polityczności, płci i antropologii* (Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego 2014) problematyka jest częścią szerszego kompleksu moich wieloletnich zainteresowań naukowo-badawczych. Z jednej strony, publikacja stanowi efekt przemyśleń związanych z dotychczasową *praxis* antropologiczną, a z drugiej, punkt wyjścia kolejnych projektów, w ramach których nakreślone w książce stanowisko teoretyczno-metodologiczne staram się wcielić w praktykę o charakterze empirycznym.

W skład mojego dorobku naukowo-badawczego wchodzi 33 publikacje naukowe. Obejmują one 2 monografie (w tym 1 w języku angielskim), 3 współredagowane monografie, 16 rozdziałów w monografiach (w tym 4 w języku angielskim) oraz 12 artykułów w czasopiśmie (w tym 2 w języku angielskim, 1 w języku francuskim, 1 w języku czeskim). Ponadto jestem autorką i współautorką 7 krótszych tekstów (artykuły naukowe poniżej 0,5 arkusza, sprawozdania, hasła encyklopedyczne) oraz redaktorką i współredaktorką prowadzącą 3 numerów czasopism. Mój Indeks Hirscha według bazy Publish or Perish wynosi 3.

W trakcie aktywności zawodowej przygotowałam 42 referaty wygłaszane podczas krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych (w tym 16 w języku angielskim), 11 autorskich wykładów na zaproszenie w kraju i zagranicą (w tym 3 w języku angielskim) oraz 5 wystąpień w ramach krajowych i międzynarodowych warsztatów i paneli dyskusyjnych (w tym 4 w języku angielskim). Kierowałam/kieruję i/lub brałam/biorę udział w 5 projektach naukowo-badawczych (w tym w 2 projektach międzynarodowych, z czego 1 realizowany jest w ramach konsorcjum oraz w 2 projektach realizowanych w języku angielskim poza granicami kraju). Zorganizowałam i moderowałam 3 sesje i panele dyskusyjne (w tym 1 w języku angielskim na konferencji międzynarodowej). Pracuję

w zespole redakcyjnym i radzie naukowej 2 czasopism. Byłam lub jestem członkinią 7 organizacji naukowych (w tym 2 międzynarodowych), a także rady naukowej 1 instytutu. Otrzymałam 10 nagród i wyróżnień za działalność naukową (w tym 5 o charakterze międzynarodowym). Wykonywałam ekspertyzy i/lub recenzowałam 12 przedsięwzięć wydawniczych, badawczych i aktywistycznych (w tym 5 o charakterze międzynarodowym). Jako wizytujący nauczyciel akademicki wykładałam na 4 uniwersytetach zagranicznych. We współpracy z naukowcami z ośrodków polskich i zagranicznych zorganizowałam i prowadziłam 1 szkołę letnią w języku angielskim. Prowadziłam i/lub prowadzę autorskie zajęcia w ramach 4 cykli tematycznych w języku polskim i angielskim we własnej oraz innych krajowych jednostkach akademickich. Jestem promotorem pomocniczym w 1 przewodzie doktorskim, a także koordynatorką 8 programów międzynarodowych w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Powyższe osiągnięcia naukowe wiążą się z trzema powiązаныmi obszarami badawczymi, obejmującymi problematykę płci/seksualności, postsocjalizmu i późnego industrializmu oraz społecznych uwarunkowań nauki. Analizy tych kwestii przybierają w moim dorobku trzy zasadnicze formy: wywodów teoretyczno-metodologicznych, studiów osadzonych w detalu etnograficznym oraz refleksji dotyczącej dyskursów dyscyplinarnych nauk społecznych i/lub humanistycznych.

Analizy teoretyczno-metodologiczne

Antropologia a interdyscyplinarne studia płci/seksualności

Jako jedna z pierwszych osób w Polsce zaczęłam wprowadzać do rodzimej myśli antropologicznej perspektywy teoretyczne inspirowane feminizmem. Te wczesne zainteresowania znalazły wyraz w problematyce, którą podjęłam już w pracy magisterskiej dotyczącej wpływu krytyki feministycznej na sposoby konceptualizacji płci/seksualności w anglojęzycznej antropologii kulturowej. Stała się ona punktem wyjścia dla cyklu artykułów, gdzie w kolejnych latach podejmowałam zagadnienia teoretyczno-metodologiczne wyłaniające się na przecięciach antropologii i zorientowanych interdyscyplinarnie studiów *gender*, studiów gejowsko-lesbijskich i *queer* oraz studiów męskości. W tekście *Ewolucja myśli feministycznej w antropologii kulturowej. Szkic na podstawie wybranej literatury* (w: *Humanistyka i płeć (II). Kobiety w poznaniu naukowym wczoraj i dziś*, red. E. Pakszys, D. Sobczyńska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1997) naświetlam autorefleksyjny charakter antropologicznych teorii feministycznych, który umożliwił poddanie krytycznej ocenie wczesne przejawy antropologii kobiet, a tym samym zapewnił podstawy rozwoju współczesnych form antropologii płci i seksualności. Z kolei artykuł *Pomiędzy kategoriami. Szkic na temat refleksji feministycznej w antropologii kulturowej* („Literatura Ludowa” 2003, nr 6) pokazuje naturę relacji łączących antropologię i feminizm od samego początku rozwoju obydwu wglądów intelektualnych do dziś. Z jednej strony, relacje te są pochodną faktu, że antropolożki identyfikujące się z feminizmem dążyły do syntezy obydwu podejść naukowo-badawczych. Z drugiej strony, antropologiczne uprzywilejowanie „różnicy” powodowało, iż dyscyplina często antycypowała rozmaite przesunięcia polityczne i/lub analityczne feminizmu. Tekst *Najzdrowszy ze sceptycyzmów? Konceptje płci i seksualności w antropologii społeczno-kulturowej* (w: *Gender. Konteksty*, red. M. Radkiewicz, Wydawnictwo Rabid 2004) kładzie natomiast nacisk na wartość perspektyw antropologicznych jako narzędzia problematyzacji rozmaitych sposobów myślenia o płci i seksualności, również tych obecnych w analizach o charakterze emancypacyjnym. Uświadamiając, że każda próba jednoznacznego definiowania powyższych pojęć jest z góry skazana na niepowodzenie, antropologia zmusza do nieustannego krytycznego namysłu nad „normami i formami” wytwarzania wiedzy. Podobne wnioski płyną

z artykułu *Między antropologią a aktywizmem. Użycia i nadużycia paradygmatu wielorakich płci* („Zeszyty Etnologii Wrocławskiej” 2004, nr 1(6)). Tu jednak skupiam się przede wszystkim na ujawnianiu trybów wykorzystywania danych etnograficznych pochodzących z innych niż „zachodnie” kontekstów kulturowych do politycznej walki o prawa obywatelskie osób nienormatywnych pod względem płciowym/seksualnym w społeczeństwach Zachodu. Pokazuję też problemy, które rodzą tego typu strategie. Ostatni należący do cyklu artykuł, *„Męskość” w ujęciu antropologicznym* (w: *Stereotypy i wzorce męskości w różnych kulturach świata*, red. B. Płonka-Syroka, Wydawnictwo DiG 2008), podkreśla specyfikę antropologicznych podejść do problematyki dotyczącej „mężczyzn” na tle perspektyw dominujących w anglojęzycznych i polskich interdyscyplinarnych studiach męskości.

Ze względu na charakter powyższych zainteresowań brałam udział w wielu różnych przedsięwzięciach naukowych, zarówno interdyscyplinarnych, jak też antropologicznych. Między innymi współredagowałam wraz z Elżbietą Pakszys (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) książkę *Obszary kultur kobiecych w badaniach płci/rodzaju* (Wydawnictwo Fundacji Humaniora 2003), która ukazuje wybrane ujęcia analityczne i problematykę badawczą konstytuujące ówczesne polskie, interdyscyplinarne studia płci/seksualności. Z kolei z Agnieszką Kościańską (Uniwersytet Warszawski) współredagowałam monograficzny numer czasopisma „Zeszyty Etnologii Wrocławskiej” (2014, nr 1(20)) zatytułowany *Antropologia płci i seksualności. Perspektywy marginalne*. Jest on pokłosiem współorganizowanego przez nas pod tym samym tytułem panelu w ramach I Ogólnopolskiego Kongresu Antropologicznego, który odbył się w październiku 2013 roku w Warszawie. Panel poświęcony był analizie alternatywnych wobec kanonicznych (czyli „zachodnich”) form emancypacji. Natomiast celem zredagowanego przez nas tomu jest pokazanie specyfiki rozwijających się od dwóch dekad rodzimych, antropologicznych studiów płci i seksualności.

Problematyka teoretyczno-metodologiczna inspirowanych feminizmem, antropologicznych studiów płci i seksualności jest też podstawą realizowanego przeze mnie od roku akademickiego 2000/01 cyklu autorskich zajęć w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego. Od roku akademickiego 2012/13 mają one obowiązkową formę *Antropologii płci i seksualności*. Zajęcia na ten temat prowadziłam też w innych jednostkach akademickich, m.in. *Gender we współczesnej antropologii* w ramach Podyplomowych Studiów z Zakresu Gender w Instytucie Sztuk Audiowizualnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (lata akademickie 2004/2005, 2005/2006 i 2006/2007).

Relacje między nauką a aktywizmem

W ostatnich latach moje zainteresowania teoretyczno-metodologiczne przesunęły się w kierunku szerszych zagadnień łączenia problematyki nauki i aktywizmu. Ważnym wymiarem tego przesunięcia jest analiza i płynące z niej wnioski przedstawione w książce *Między nauką a aktywizmem. O polityczności, płci i antropologii* (Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego 2014). W nieco innym kontekście kwestie te podejmuję m.in. w artykule *Antropologiczny „inny”. Orientalizacja czy potencjał krytyczny?* („Zeszyty Etnologii Wrocławskiej” 2010, nr 1-2(12-13)), w którym śledzę sposoby konstruowania oraz przywoływania kategorii „innego” w anglojęzycznych, antropologicznych dyskursach krytycznych na przestrzeni XX i w początkach XXI wieku. Ujawniam, że nawet autorom i autorkom zasadniczo autorefleksyjnych projektów trudno uniknąć klasycznych, antropologicznych założeń, choć ostatnio pojawiają się wątki niosące nadzieję na zerwanie z tradycyjnymi sposobami myślenia. Z kolei w tekście *Claude Lévi-Strauss w debatach „zwrotu politycznego” antropologii angloamerykańskiej* („Zeszyty Etnologii Wrocławskiej” 2011, nr 1-2(14-15)) pokazuję subwersywne sposoby

wykorzystywania myśli Lévi-Straussowskiej przez przedstawicieli i przedstawicielki antropologii krytycznej i feministycznej celem redefiniowania dyscypliny na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Ze względu na jej wielowymiarowy i niepoddający się ostatecznej interpretacji charakter, myśl ta stała się istotnym przyczynkiem wprowadzania problematyki procesualności, sprawczości i polityczności do ówczesnych dyskusji antropologicznych. Omawiana tematyka stanowi też ważny wymiar autorskich zajęć prowadzonych przeze mnie w rodzimej jednostce uniwersyteckiej, m.in. realizowanego od roku akademickiego 2011/12 programu obowiązkowej *Antropologii stosowanej*.

Analizy osadzone w detalu etnograficznym

Kobiety, klasa i społeczeństwo obywatelskie w kontekście postsocjalistycznym

Moim analizom o charakterze teoretyczno-metodologicznym od samego początku towarzyszyło zaangażowanie w praktykę etnograficzną. W latach 1995-1996 brałam udział w finansowanym przez Wenner-Gren Foundation for Anthropological Research projekcie naukowo-badawczym *Learning Capitalism. Identity, Resistance and State Authority in Poland*, kierowanym przez Michała Buchowskiego (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) i Carole Nagengast (University of New Mexico). Prowadząc badania dotyczące sposobów funkcjonowania w warunkach tzw. transformacji ustrojowej dwóch grup społecznych, przedsiębiorców z podpoznańskiego Swarzędza oraz pracowników Zakładów im. Hipolita Cegielskiego w Poznaniu, zwróciłam uwagę na specyficzne dla tego okresu koncepcje „męskości”, „kobiecości” oraz relacji pomiędzy płciami. Stało się to punktem wyjścia projektu naukowo-badawczego *Women and Systemic Transformation in Poland after 1989. The Case of the Polish Middle Class*, realizowanego w latach 1996-2000, dzięki funduszom przyznany przez Stiftung für Deutsch-Polnische Zusammenarbeit, na Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder). Projekt ten stanowił podstawę mojej rozprawy doktorskiej.

Wpisując się w paradygmat „antropologii postsocjalizmu” prowadziłam wówczas badania dotyczące problematyki związanej z płcią/seksualnością, klasą społeczną oraz społeczeństwem obywatelskim w poznańskim klubie skupiającym zawodowo aktywne kobiety. Analizowałam przede wszystkim strategie i formy adaptacji, przy pomocy których członkinie (i ich rodziny) radziły sobie z codziennością „transformacji”; jak procesy te wpływały na kształtowanie ich tożsamości o charakterze „klasowym”; przekonania dotyczące płci/seksualności określające ich opinie na temat sytuacji kobiet w postsocjalistycznej Polsce; oraz znaczenia i funkcje quasi-feministycznej organizacji pozarządowej, które ujawniały się w dyskursach i praktykach specyficznej grupy kobiet należących do (wyższej) klasy średniej. Kwestie te szeroko omawiam w książce *Women's Spaces. Class, Gender and the Club. An Anthropological Study of the Transitional Process in Poland* (Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2003). Ujęta w ramy „etnografii szczegółu” monografia klubu ukazuje analizowaną problematykę badawczą na tle szerszych przemian zachodzących w Polsce i innych krajach środkowo-wschodniej Europy po 1989 roku.

Zebrany materiał empiryczny stał się też przyczynkiem do serii artykułów, których ważnym aspektem jest ich wymiar krytyczny. Odwołując się do detalu etnograficznego wchodzę tu w polemikę z uogólniającymi przesłankami leżącymi u podstaw niektórych analiz zajmujących się postsocjalizmem nauk społecznych, w tym studiów feministycznych. Krytycznej ocenie poddaję na przykład normatywne ujęcia „transformacji ustrojowej”, „klasy średniej” czy „społeczeństwa obywatelskiego” (m.in. *Procesy transformacyjne i klasy średnie w Polsce. Kilka uwag z perspektywy antropologa*, „Zeszyty Etnologii Wrocławskiej” 2000, nr 1; *Local Meanings of Global Structures. Civil Society and Women in Poland*, „Zeszyty

Etnologii Wrocławskiej” 2001, nr 2(3)); pokazują braki ujęć traktujących w sposób jednowymiarowy „kobiety” w Europie Środkowo-Wschodniej czy w Polsce (m.in. *In Search of Identity? Reflections on the Category of „Women” in Transitional Poland*, w: *Between Tradition and Postmodernity. Polish Ethnography at the Turn of the Millennium*, red. L. Mróz, Z. Sokolewicz, Wydawnictwo DiG 2003; *Płeć i procesy transformacyjne w Polsce po 1989 roku. Studium przypadku*, „Zeszyty Etnologii Wrocławskiej” 2005, nr 1(7)); a także ujawniam wieloznaczność „organizacji kobiecej”, uznawanej często za rozumiałą samą przez się kategorię analityczną czy polityczną (m.in. *A Women’s Organization in Poland. Constructing the Other(s) Space*, w: *Die Konstruktion des Anderen in Mitteleuropa. Diskurse, Politische Strategien und Soziale Praxis*, red. M. Buchowski, B. Chołuj, Wissenschaftliche Reihe des Collegium Polonicum 2001; *Nowy etos? Antropologiczny szkic pewnej organizacji kobiecej*, w: *Obszary kultur kobiecych w badaniach płci/rodzaju*, red. E. Pakszys, M. Baer, Wydawnictwo Fundacji Humaniora 2003).

Podobny charakter miały również moje wystąpienia konferencyjne oraz wykłady na zaproszenie w Polsce i zagranicą, adresowane przede wszystkim do audytorium interdyscyplinarnego (m.in. *Is Feminism Out There? A Few Comments on the Woman Question in Transitional Poland*, Women’s Studies (UK) Network 15th Annual Conference, Belfast 2002; *Invented Identities – Lived Subjectivities. Anthropological Reflections on the Category of „Women” in Postsocialist Poland*, Center for European Studies, New York University 2004).

Useksualnione obywatelstwo we współczesnej Polsce

Moje kolejne przedsięwzięcie naukowo-badawcze wiąże się z uczestnictwem w latach 2002-2006 w interdyscyplinarnych grupach *gender* i *queer studies* Uniwersytetu Wrocławskiego. Badania etnograficzne prowadzone wśród osób zrzeszonych w obydwu grupach, połączone z krytyczną analizą dyskursów spoza tego konkretnego kontekstu, zrywały z paradygmatem „antropologii postsocjalizmu” skupiając się na koncepcji „useksualnionego obywatelstwa” osadzonego w ujmowanej szerzej „współczesności”. Tu interesowały mnie przede wszystkim akademickie dyskursy aktywistyczne, a szczególnie przejawy łączenia wymiarów naukowych i politycznych studiów *gender* i *queer*; sposoby konstruowania celów politycznych organizacji uniwersyteckich i pozauniwersyteckich, które adresowane są do środowisk feministycznych i gejowsko-lesbijskich; kategorie i strategie budowania upłciowionych tożsamości i/lub widoczności w sferach prywatnych i publicznych; oraz możliwości mobilizowania do wspólnej walki z dyskryminacją zróżnicowanych grup społecznych. Częścią powyższych badań był projekt naukowo-badawczy *The Use and Abuse of Sex and Gender Categories. Reflections on American Scholarly Discourse and Polish Social/Cultural Practice* zrealizowany w 2004 roku dzięki funduszom przyznany przez Fundację Kościuszkowską w Women’s and Gender Studies Department, Rutgers, The State University of New Jersey. Zasadniczy przedmiot analizy stanowił wpływ dyskursów anglo-amerykańskich na polskie studia *gender* i *queer*.

Podobnie jak w przypadku poprzedniego projektu również tu zakładałam iż osadzona w etnograficznym detalu analiza antropologiczna staje się istotnym narzędziem krytyki społeczno-kulturowej. W związku z tym publikacje będące pokłosiem moich studiów mają zasadniczo polemiczny charakter. Na przykład w artykule *L’invisible visible. Genre, sexualité et société civile* („Ethnologie française” 2010, nr 40(2)) staram się podważyć dość powszechne w Polsce przekonanie o słabości ruchu gejowsko-lesbijskiego, a także założenie, iż skuteczna walka o prawa obywatelskie wymaga silnych struktur formalnych oraz wspólnych tożsamości, celów politycznych i strategii zaangażowanych w nią osób. Z kolei w artykule *“Let Them Hear Us!” The Politics of Same-Sex Transgression in Contemporary Poland* (w: *Transgressive Sex. Subversion and Control in Erotic Encounters*, red. H. Donnan,

F. Magowan, Berghahn Books 2009) pokazują, że mimo iż we współczesnej Polsce pojęcie „homoseksualności” ma niewątpliwie transgresywny potencjał, kto i z jakich powodów w ten sposób je definiuje jest kwestią złożoną, zmienną i zależną od kontekstu ze względu na rozmaite sposoby jego artykułowania na poziomie indywidualnym, lokalnym i krajowym.

Ważnym adresatem moich ówczesnych publikacji było interdyscyplinarne środowisko studiów *gender* i *queer*. Na przykład książka *Z odmiennej perspektywy. Studia queer w Polsce* (Oficyna Wydawnicza „Arboretum” 2007), którą współredagowałam z Marzeną Lizurej (Uniwersytet Wrocławski), ukazuje wielogłosowy charakter polskiej refleksji akademickiej skupionej pod parasolem *queer*. W związku z tym zawiera wieloaspektowe omówienia sytuacji społeczno-politycznej osób nienormatywnych pod względem płciowym/seksualnym oraz analizy problemowe związane z takimi dziedzinami, jak psychologia, socjologia czy literaturoznawstwo. Natomiast w moich własnych tekstach krytycznemu oglądowi poddawałam polskie akademickie dyskursy aktywistyczne, przede wszystkim w kontekście obecnych w nich nieuprawnionych uogólnień, skłonności do promowanie ujednoczonych polityk tożsamościowych czy traktowania modeli „zachodnich” jako niekwestionowanych wzorców dla inicjatyw politycznych w Polsce (m.in. *Pułapki tożsamości. Kilka uwag o kategoriach płci w narracjach gender studies*, „Er(r)go. Teoria-Literatura-Kultura” 2004, nr 9(2); *W kręgu wykluczeń. Antropologiczne refleksje nad kategoriami tożsamości w narracjach gender studies*, w: *Parametry pożądania. Kultura odmieńców wobec homofobii*, red. T. Basiuk, D. Ferens, T. Sikora, Universitas 2006; *W poszukiwaniu (nie)tożsamości. Kilka uwag na temat praktyki queer w akademickim dyskursie aktywistycznym*, w: *Z odmiennej perspektywy. Studia queer w Polsce*, red. M. Baer, M. Lizurej, Oficyna Wydawnicza „Arboretum” 2007).

Powyższa problematyka stanowiła też ważny wymiar wygłaszanych przeze mnie referatów konferencyjnych i wykładów na zaproszenie w kraju i zagranicą, adresowanych zarówno do audytorium interdyscyplinarnego, jak i antropologicznego (m.in. *Studying Activists/Acting Students. Gender and Queer Studies in Postsocialist Poland*, międzynarodowa konferencja naukowa *Playing the Field. The Politics and History of Gender and Sex*, Nowy Jork 2004; *When East Meets West. The Discursive Practice of Feminist and Gay/Lesbian Activism in Contemporary Poland*, 9th EASA Biennial Conference, Bristol 2006).

Płeć/seksualność w późnym industrializmie

Ponieważ istotnym aspektem mojego rozumienia praktyki antropologicznej jest jej wymiar autorefleksyjny, powyższe doświadczenia naukowo-badawcze w ostatnich latach stały się przyczynkiem do przemyśleń na temat sposobów konceptualizacji natury antropologii, polityczności oraz zaangażowania społecznego dyscypliny. Na poziomie teoretyczno-metodologicznym efekty tych przemyśleń prezentuję w książce *Między nauką a aktywizmem. O polityczności, płci i antropologii* (Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego 2014). Rozważania oparte na analizie empirycznej mojej dotychczasowej *praxis* antropologicznej nie zostały jeszcze opublikowane. Przedstawiłam je natomiast w formie referatów konferencyjnych wygłoszonych w kraju i zagranicą (m.in. *Problematyzując siebie. Antropologia i zaangażowanie w ujęcie krytycznym*, I Ogólnopolski Kongres Antropologiczny, Warszawa 2013; *Gender, Sexuality and „Postsocialism”. A Critical Comments on Anthropology and Activism*, 13th EASA Biennial Conference, Tallinn 2014).

Moje obecne stanowisko teoretyczno-metodologiczne jest też podstawą prowadzonych przeze mnie od września 2014 roku badań w ramach finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (numer grantu 2013/11/B/HS3/03895) zespołowego projektu naukowo-badawczego *Konflikt, napięcie, współpraca. Studium interakcji pomiędzy Elektrownią Opole a społecznością gminy Dobrzeń Wielki*, w którym jestem głównym wykonawcą. Realizowany

w Uniwersytecie Wrocławskim, kierowany przez Petra Skalnika (Univerzita Hradec Králové) projekt ma na celu analizę wielowymiarowych i powiązanych procesów kulturowych, społecznych, politycznych i ekonomicznych, będących jednocześnie rezultatem i kontekstem relacji pomiędzy Elektrownią Opole a społecznością gminy Dobrzeń Wielki. Relacje te w istotny sposób określa obecnie rozbudowa 5 i 6 bloku elektrowni. W szerszym wymiarze studiowane procesy traktujemy jako przejaw kondycji późnego industrializmu – wielu zazębiających się systemów o rozmaitych skalach, które pozostają w wielorakich i złożonych związkach. Dyskursy i praktyki zogniskowane wokół rozbudowy ujmujemy jako wyraz usiłowań radzenia sobie z tak rozumianą współczesnością. Ja sama w ramach modułu roboczo zatytułowanego *Gender w późnym industrializmie*, we współpracy z Ewą Kruk (Uniwersytet Wrocławski), prowadzę badania wśród kobiet, których ścieżki zawodowe wiążą się z industrialnym miejscem pracy oraz zaangażowanych w działalność społeczno-polityczną na terenie gminy. Pierwsze wnioski przedstawiłam w referatach *Od „postsocjalizmu” do „późnego industrializmu”*. „*Odmiennosc*” jako strategia analityczna współczesnej antropologii (Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa *Odmiennosc w kulturze*, Toruń 2015) oraz *Gender in Late Industrialism. The Unconventional Theory at the Conventional Research Site* (EASA Annual General Meeting Seminar *Making Anthropology Matter*, Praga 2015). Obydwa teksty są podstawą przygotowywanych przeze mnie obecnie publikacji naukowych. Udział w projekcie zainspirował mnie również do zorganizowania, razem z Markiem Pawlakiem (Uniwersytet Jagielloński), sesji zatytułowanej *Global Complexity and Local Entanglements. Public Anthropologies in/of Late Industrialism*, która odbędzie się w maju 2016 roku w Dubrowniku w ramach IUAES Inter-Congress.

Kolejnym przedsięwzięciem, które wpisuje się w kontekst analiz płci/seksualności w późnym industrializmie jest finansowany przez Dyрекcję Generalną ds. Sprawiedliwości Komisji Europejskiej (numer grantu JUST/2014/RRAC/AG/BEST/6693) projekt *DIVERCITY. Preventing and Combating Homo- and Transphobia in Small and Medium Cities across Europe*. Zadania projektu obejmują zdiagnozowanie dyskursów, przedstawień i praktyk związanych z homofobią i transfobią w małych i średnich miastach europejskich; opisanie lokalnych inicjatyw nastawionych na walkę z homofobią i transfobią oraz niedostatków przedsięwzięć w tym zakresie; wymianę doświadczeń i dobrych praktyk celem ich implementacji tam, gdzie ich brakuje; oraz zaproponowanie rozwiązań organizacyjnych, prawnych i społecznych umożliwiających zapobieganie i zwalczanie homofobii i transfobii. Projekt jest realizowany od grudnia 2015 roku w konsorcjum obejmującym 10 instytucji (jednostki naukowo-badawcze, krajowe i europejskie organizacje pozarządowe, lokalną administrację rządową) z 6 krajów europejskich. Pracą zespołu kieruje Olga Jubany (Universitat de Barcelona), która jest kierownikiem całego projektu, a ja sama pełnię w nim funkcję kierownika projektu z ramienia Uniwersytetu Wrocławskiego. W świetle moich dotychczasowych doświadczeń naukowo-badawczych stanowi on interesujące wyzwanie, ponieważ wymaga wypracowania w praktyce formy „antropologii w działaniu” (*action anthropology*) unikającej teleologicznych przesłanek klasycznie rozumianego aktywizmu.

Wszystkie powyższe projekty naukowo-badawcze znalazły przełożenie na moją działalność dydaktyczną. W 2005 roku, wraz z Haną Červinková (Dolnośląska Szkoła Wyższa), Kristą Hegburg (Columbia University) oraz Raymondem June (University of California), zorganizowałam i prowadziłam International Summer Institute on European Transformation *Experiencing the New Europe*, który realizowany był w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu. Jako część Interdisciplinary Studies in English Uniwersytetu Wrocławskiego prowadziłam też cykl anglojęzycznych zajęć autorskich zatytułowanych *Anthropology of Postsocialism in Central/Eastern Europe* (lata akademickie 2004/2005,

2005/2006 i 2006/2007). Problematykę tę omawiam również w ramach tematycznej serii zajęć prowadzonych przeze mnie od roku akademickiego 2001/02 w rodzimej jednostce uniwersyteckiej, które w bieżącym roku przybrały formę obowiązkowej *Antropologii postsocjalizmu*.

Analizy dyskursów dyscyplinarnych

Realizacji omówionych wyżej przedsięwzięć naukowo-badawczych, dotyczących powiązanej problematyki płci/seksualności, postsocjalizmu i późnego industrializmu oraz społecznych uwarunkowań nauki, towarzyszyły krytyczne analizy dyskursów dyscyplinarnych. Moje wczesne zainteresowania teoretyczno-metodologiczne kwestiami płci/seksualności zaowocowały prowadzonym od roku akademickiego 2004/2005 w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego cyklem autorskich zajęć poświęconych polityce i poetyce studiów płci i seksualności. W ostatnim roku akademickim miały one formę *Wykładu specjalizacyjnego*. Natomiast inne wypowiedzi były w pewnym stopniu reakcją na problemy, które dostrzegałam wraz ze zmieniającymi się sposobami rozumienia przeze mnie praktyki antropologicznej oraz podejściami teoretyczno-metodologicznymi.

Antropologia i studia gender/queer

Moje usytuowanie na pograniczach antropologii oraz interdyscyplinarnych studiów *gender* i *queer*, które na przełomie XX i XXI wieku nie było w polskich warunkach zbyt powszechne, wiązało się z poczuciem trudności wprowadzania kwestii polityczności do dyskursu antropologicznego, a perspektyw antropologicznych, do przestrzeni interdyscyplinarnych. Początkowo szukając przyczyn tej sytuacji skupiałam się przede wszystkim na specyfice nauk społecznych i/lub humanistycznych w kontekście postsocjalistycznym. Na przykład w artykule *O antropologii, polityce i tożsamości. Zaproszenie do dyskusji* (w: *Kultura profesjonalna etnologów w Polsce*, red. M. Brocki, K. Górny, W. Kuligowski, Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego 2006) pokazuję, że swoista tabuizacja „politycznego” w polskiej antropologii po 1989 roku jest efektem trajektorii rozwoju dyscypliny po II wojnie światowej. To właśnie ona w dużej mierze określa stosowane przez etnologów/antropologów strategie tożsamościowe oraz znaczenia przypisywane „politycznemu”. Z kolei w tekście *Niebezpieczne związki. Szkic o antropologii i feminizmie* (w: *Granice dyscyplin-arne w humanistyce*, red. J. Kowalewski, W. Piasek, M. Śliwa, Colloquia Humaniora 2006) dowodzę, że złożone i trudne relacje polskich refleksji antropologicznych i feministycznych są skutkiem uwarunkowanych historycznie przekonań o ich niewspółmierności epistemologicznej, co traktowane jest jako przeszkoda w nawiązaniu efektywnego dialogu.

W nowszych wypowiedziach, przede wszystkim w formie referatów konferencyjnych (m.in. *Is Interdisciplinarity Really Possible? A Case of Anthropology and Gender/Queer Studies in Contemporary Poland*, 17th World Congress of the IUAES, Manchester 2013), ale też publikacji, powracam do tej problematyki w nieco odmiennym ujęciu. Na przykład w artykule *Anthropology and Gender/Queer Studies in Contemporary Poland. A Personally Situated View* (w: *Twilight Zone Anthropology. A Voice from Poland*, red. M. Buchowski, Sean Kingston Publishing 2016), mimo iż nadal podkreślam wagę okoliczności historycznych, zwracam też uwagę na inne kwestie. Analizując dynamikę zmieniających się na przestrzeni ostatnich dwóch dekad relacji polskiej antropologii i studiów *gender/queer*, skupiam się przede wszystkim na roli, którą w tym kontekście odgrywały znaczenia związane z takimi pojęciami, jak „antropologia”, „polityczność” czy „płeć/seksualność” oraz sposoby ich używania w konstrukcjach tożsamościowych.

Antropologia i postsocjalizm

W ostatnich latach, na skutek zmiany stosowanych przeze mnie narzędzi teoretyczno-metodologicznych, w kontekście krytycznej analizy dyskursów powróciłam do problematyki „antropologii postsocjalizmu”. Na przykład w artykule *Transformacje transformacji. O problemach antropologii postsocjalizmu* (w: *Antropologiczne badania zmiany kulturowej. Społeczno-kulturowe aspekty transformacji systemowej w Polsce*, red. K. Górny, M. Marczyk, Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego 2009) ujawniam, że mimo iż wglądy antropologiczne miały stanowić remedium na niedociągnięcia analityczne innych dyscyplin, wielu autorów i wiele autorek implicite powieli krytykowane przesłanki. Sytuacja ta zdaje się wynikać z braku namysłu nad antropologiczną koncepcją „różnicy”. Z kolei w tekście *Think Globally, Act Locally? Anthropological Strategies in/of East-Central Europe* („Cargo. Časopis pro kulturní/sociální antropologii” 2014, nr 12(1-2)) pokazuję, że debaty dotyczące natury praktyk antropologicznych w krajach środkowo-wschodniej Europy uwikłane są w tę samą binarną, opartą na nieproblematyzowanej „różnicy” logikę, która leży u podstaw „antropologii postsocjalizmu”. Zerwanie z nią wymaga, moim zdaniem, przejścia do debat o charakterze epistemologicznym, które mogą stanowić platformę prowadzenia bardziej konstruktywnej rozmowy.

Kończąc chciałam podkreślić, iż moja działalność naukowo-badawcza nie ogranicza się jedynie do aktywności w przestrzeniach uniwersytetu. Realizacja wspomnianego wyżej projektu *DIVERCITY. Preventing and Combating Homo- and Transphobia in Small and Medium Cities across Europe* wymaga współpracy z instytucjami o charakterze rządowym i pozarządowym we Wrocławiu i innych miastach Europy. Natomiast do tej pory problematykę dotyczącą polityczno-społecznych wymiarów płci/seksualności poruszałam m.in. w wypowiedziach dla mediów oraz w ramach paneli dyskusyjnych i konferencji o charakterze pozaakademickim (m.in. panel z udziałem minister I. Jarugi-Nowackiej, Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn, *Polityka Społeczna UE a wyrównywanie szans kobiet i osób zagrożonych społecznym wykluczeniem*, Wrocław 2003; konferencja *Prawa kobiet* w ramach kampanii *16 dni przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć*, Wrocław 2006). Byłam też organizatorką i koordynatorką, razem z Marzeną Lizurej (Uniwersytet Wrocławski) i Katarzyną Woźniakowską (Uniwersytet Wrocławski), trzeciej edycji festiwalu *Lesbijki, Geje i Przyjaciele*, który odbył się we Wrocławiu w październiku 2005 roku.

Monika Baer